

محتوای نوشتاری کتاب : سال تحصیلی: ۱۳۹۹-۱۴۰۰	به نام خدا معاونت آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش دفتر آموزش متوسطه نظری دبیرخانه راهبردی کشوری علوم اجتماعی و سواد رسانه تولید شده در استان کرمان	فصل : دوم درس: پنجم نام طراح: امین امینی زاده
--	--	--

عنوان درس : باورها و ارزش های بنیادین فرهنگ غرب

اهداف یادگیری:

شناخت باورهای و ارزش های بنیادین فرهنگ غرب (سکولاریسم - اومانیسم - روشنگری) و مقایسه با عقاید و ارزش ها فرهنگ توحیدی

انتظارات پس از مطالعه:

باورها و ارزش های بنیادین فرهنگ غرب را بشناسد و با عقاید بنیادین متناظر با هر کدام در فرهنگ توحیدی مقایسه کند. تاثیر عقاید بنیادین را بر سطوح مختلف فرهنگ غرب شرح دهد چگونگی عبور جهان غرب از مسیحیت و نهادینه شدن سکولاریسم در لایه های بنیادین فرهنگ معاصر غرب را تحلیل نماید.

نکات مهم درس :

عقاید و ارزش های بنیادین فرهنگ غرب - سکولاریسم (آشکار و پنهان) - اومانیسم - روشنگری (در معنای علم و خاص)

توضیح درس:

عقاید و ارزش های بنیادین فرهنگ

عقاید و ارزش های بنیادین هر فرهنگ ، **عمیق ترین لایه های** آن فرهنگ را تشکیل می دهند. در علوم اجتماعی برای شناسایی و معرفی پیچیدگی ها و ظرافت های زندگی ، فرهنگی و اجتماعی انسان، آن ها را به چیزهای آشناتری تشبیه می کنیم.

مقایسه میان لایه های عمیق فرهنگ با لایه های سطحی فرهنگ با تشبیه فرهنگ به انسان ، ساختمان و درخت

لایه های عمیق فرهنگ (عقاید و ارزشها)	لایه های سطحی فرهنگ (هنجارها و نمادها)	
روح	جسم	انسان
پی و شالوده ساختمان	نمای ساختمان	ساختمان
ریشه درخت	ساق و برگ درخت	درخت

عقاید و ارزش های بنیادین هر فرهنگ در پاسخ به پرسش های اساسی انسان پدید می آیند (هستی شناسانه - انسان شناسانه - معرفت شناسانه)

ارزش ها و عقاید بنیادین فرهنگ غرب

اروپا در **پنج قرن اخیر** ، کانون شکل گیری فرهنگ جدیدی است که آن را به نام **فرهنگ غرب** می شناسیم . **هنجارها ، رفتارها و نمادهای** مختلف فرهنگ غربی در قالب رویکرد های مذهبی ، فلسفه ها ، مکاتب و ایدئولوژی ها مختلف شکل گرفته اند ، ریشه در **باورها و ارزش های بنیادین** این فرهنگ دارند .

سکولاریسم

عقاید و ارزش های بنیادین در فرهنگ غرب

- هستی شناسانه ← مهم ترین ویژگی ارزش هستی شناسانه ← سکولاریسم
- انسان شناسانه ← مهم ترین ویژگی ارزش انسان شناسانه ← اومانیسم
- معرفت شناسانه ← مهم ترین ویژگی ارزش معرفت شناسانه ← روشنگری

سکولاریسم پاسخ فرهنگ معاصر غرب به پرسش های **هستی شناسانه** بشر است .
 سکولاریسم جهان بینی فرهنگ غرب یا تصور آن از **جهان هستی** است.
 سکولاریسم به معنا رویکرد **دنیوی** و صرفا این **جهانی** به **هستی** است .
 در رویکرد سکولاریسم همه ظرفیت های وجودی انسان متوجه **آرمان ها و اهداف دنیوی** می شود .
 بدین ترتیب ابعاد معنوی انسان و جهان به فراموشی سپرده می شود یا به صورت گزینشی در خدمت **اهداف و نیازهای دنیوی** قرار می گیرد .

مثال: توجیه هنجارها و رفتارهای دینی با تفاسیر دنیوی : مانند مطابقت دادن حرکات نماز با حرکات ورزشی و بیان مفید بودن آن برای سلامت بدن

سکولاریسم آشکار: فلسفه و باورهایی را شامل می شود ، که به صراحت ابعاد **غیر مادی** جهان هستی را انکار می کنند.

سکولار در فرهنگ غرب

سکولاریسم پنهان: شامل فلسفه و باورهایی است که **ابعاد معنوی** هستی را نفی نمی کنند بلکه بخش هایی از باورهای **معنوی و دینی** را در خدمت نظام **دنیوی و این جهانی** قرار می دهند و از توجه و عمل به بخش های دیگر سر باز می زنند.
 سکولاریسم پنهان دارای رویکرد گزینشی است .

پروتستانتیسم: به برخی از نهضت های **جدید** گفته می شود که حاصل **رویکرد گزینشی غرب** به ابعاد **معنوی و دینی** جهان هستند. (دارای رویکرد سکولاریسم پنهان است)

توجه به دنیا و زندگی این جهان از دیر باز در فرهنگ های مختلف بشری وجود داشته . اما در **فرهنگ غرب** این رویکرد در ابعاد مختلف **علمی** غلبه یافته است .

مقایسه رفتار دنیا گرایان که در جهان معنوی و دینی زندگی می کنند با رفتار دیندارانی که در جهان سکولار زندگی می کنند.

در فرهنگ معنوی و دینی	آبادی دنیا هدفی مستقل نیست؛ بلکه وسیله ای است که در خدمت اهداف معنوی قرار می گیرد. اگر افرادی که درون فرهنگ دینی زندگی می کنند، دنیا را هدف برتر خود قرار داده باشند ، از آشکار کردن آن پرهیز می کنند و رفتار دنیوی خود را توجیه می کنند.
-----------------------	---

در جهان غرب	سکولاریسم به صورت جهان بینی غالب درآمده است، به گونه ای که دین داران، ناگزیر هنجارها و رفتارهای دینی خود را توجیه دنیوی و این جهانی می کنند
-------------	--

یکی دیگر از پرسش های اساسی بشر، پرسش انسان شناسانه است؛ یعنی پرسش از چیستی و کیستی انسان اومانیسم؛ پاسخ فرهنگ معاصر غرب به این پرسش بنیادین است .
اومانیسم ، مهم ترین ویژگی انسان شناختی فرهنگ معاصر غرب و به معنای اصالت انسان دنیوی و این جهانی است .
اومانیسم از نتایج منطقی سکولاریسم است.

دیدگاه اسلام نسبت به انسان و مقایسه آن با جایگاه اومانیسم در فرهنگ غرب

اگر در کانون هستی یک وجود مقدس و متعالی باشد هیچ موجودی در مقابل آن نمی تواند اصالت داشته باشد، بلکه همه موجودات و از جمله انسان ، ایات و نشانه های او خواهند بود.
در فرهنگ اسلامی ، انسان ، برترین آیت و نشانه خداوند و خلیفه خدا روی زمین است و از این رو بر سایر موجودات برتری دارد. مطابق آموزه های قرآن کریم کرامت و خلافت انسان هنگامی تحقق پیدا می کند که به ابعاد دنیوی و این جهانی خود محدود نشود و هرچه می تواند به خداوند نزدیک تر شود. بنابراین اگر انسان به ابعاد دنیوی خود محدود بماند، به گمراهی و حیاتی حیوانی یا پست تر از آن گرفتار می شود.

● در فرهنگی که نگاه توحیدی ندارد انسان موجودی صرفاً این جهانی است که مستقل از خدا ، اراده تصرف در دیگر موجودات و تسلط بر آن ها را دارد.

ظهور اومانیسم در فرهنگ غرب

اومانیسم در ابعاد مختلف فرهنگ غرب ، نظیر هنر، ادبیات و حقوق بروز و ظهور یافته است .
اومانیسم در هنر (مقایسه هنر قرون وسطی با هنر مدرن)

- هنر قرون وسطی : بر بعد معنوی و آسمانی انسان تاکید داشت و نقاشان ، چهره انسان های اسوه را در حاله ای از قداست ترسیم می کردند.
- هنر مدرن : بر بعد جسمانی وجود انسان و زیبایی های بدنی او تمرکز می کند.

اومانیسم در ادبیات

۱- به سلوک های معنوی و مکاشفات و مشاهدات الهی انسان توجهی نمی کند.

ادبیات مدرن :

۲- حالات روانی آدمیان در زندگی روزمره دنیوی و این جهانی را منعکس می کند.

در نتیجه : رمان در فرهنگ غرب بیشترین اهمیت را پیدا کرد.

اومانیسم در حقوق (مقایسه حقوق فطری و الهی انسان با حذف بشر)

- حقوق انسان در فرهنگ دینی : مبتنی بر فطرت الهی انسان است.
- حقوق بشر: بر مبنای اندیشه اومانیستی است و صرفاً بر اساس خواسته ها ، عادت ها و تمایلات طبیعی آدمیان شکل می گیرد.

اگر در فرهنگ های دینی ، افرادی **هواهای نفسانی** خود را دنبال کنند:

۱- هواهای نفسانی خود را به صورت آشکار و رسمی اظهار نمی کنند.

۲- نفس پرستی خود را در قالب مفاهیم دینی پنهان می کردند.

مثال : فرعون از **خواستہ های نفسانی** خود تبعیت می کرد و از دیگران می خواست که از او پیروی کنند. فرعون ناچار بود خود را در **زمره خدایان** معرفی کند تا بتواند موقعیت و رفتار ظالمانه خود را توجیه نماید و می گفت « انا ربکم الاعلی : من پروردگار برتر شما هستم »

اما **انسان مدرن** ، خواسته های دنیوی و این جهانی خود را بدون نیاز به توجیه الهی و آسمانی ، به رسمیت می شناسد.

روشنگری و علوم جدید

یکی دیگر از پرسش های اساسی بشر ، پرسش معرفت شناسانه است ، و **روشنگری** ، پاسخ فرهنگ غرب به این پرسش بنیادین است ، به همین دلیل از روشنگری به عنوان مهم ترین ویژگی معرفت شناختی فرهنگ معاصر غرب یاد می شود. ● **روشنگری ، راه شناخت حقیقت و موانع شناخت آن را معرفی می کند.**

روشنگری دارای دو معنای خاص و عام است :

پدیده ای مدرن و مربوط به فرهنگ معاصر غرب نیست .

معنای عام	انبیای الهی از دیرباز برای روشنگری و برداشتن موانع موجود بر سر راه حقیقت آمده اند.
روشنگری	در فرهنگ دینی اسلام ، عقل ، وحی و تجربه به عنوان روش های شناخت حقیقت معرفی شده اند. روشنگری در این معنا ، هنگامی که همراه با هستی شناسی و انسان شناسی دینی باشد، با استفاده از وحی ، عقل و تجربه ، تفسیری دینی از انسان و جهان ارائه می دهد.

به **مبنای معرفت شناسی پذیرفته شده در فرهنگ غرب** گفته می شود .

معنای خاص	روشنگری در این معنا ، روشی از معرفت و شناخت است که با سکولاریسم و اومانیسم همراه شده است. این روش در طول بیش از چهارصد سال فرهنگ جدید غرب ، شکل های مختلفی پیدا کرده است که وجه مشترک همه آنها ، کنار گذاشتن وحی و شهود در شناخت حقیقت است .
-----------	---

سیر تحولات روشنگری در گذر زمان

روشنگری بیشتر شکلی عقل گرایانه داشت. روشنگری با رویکرد دنیوی ، هنگامی که همراه با شناخت عقلی باشد. به دلیل این که وحی را نمی پذیرد به دئیسم منجر می شود و دئیسم یعنی اعتقاد به خدایی که هیچ گونه برنامه ای برای هدایت و سعادت بشر ندارد.	قرن ۱۷ و ۱۸
روشنگری بیشتر شکلی حس گرایانه پیدا کرد، وقتی روشنگری محدود به شناخت حسی و تجربی باشد نوعی علم تجربی سکولار پدید می آورد. این علم ، توان داوری درباره ارزش ها و آرمان های انسانی را ندارد. زیرا این پدیده ها حسی نیستند بلکه صرفا به صورت دانش ابزاری ، در خدمت اهداف دنیوی انسانی قرار می گیرد.	قرن ۱۹ و ۲۰
با افول حس گرایی ، فرهنگ غرب گرفتار بحران معرفت شناختی شده است . در این بحران امکان تشخیص درست یا نادرست بودن باورها و اندیشه ها و خوب یا بد بودن هنجارها و رفتارها از بشر سلب می شود.	از قرن ۲۰

روشنگری عقل گرایانه ← منجر به دئیسم

روشنگری حس گرایانه ← منجر به علم تجربی سکولار

روشنگری		
پیامد	ویژگی	دوره زمانی
دئیسم	تأیید عقل گرایی نفی وحی	قرن هفدهم و هجدهم
دانش ابزاری	تأیید حس گرایی نفی عقل و وحی	قرن نوزدهم و بیستم
بحران معرفتی	افول تجربه گرایی نفی تجربه ، عقل و وحی	پایان قرن بیستم

توضیح تصاویر:

تصویر صفحه ۳۷- نقاشی با عنوان **Eye Am** اثر جک هاس یک نقاشی مدرن در موزه لندن : نمونه ای از نقاشی مدرن غربی که با ارزش های بنیادین غرب معاصر هماهنگ است .

تصاویر صفحه ۳۸- تصویر سمت راست : دیدار پاپ با سران کشورهای اروپایی : پاپ به عنوان رهبر دینی ناچار است خود را با شرایط حکومت های سکولار تطابق دهد زیرا سکولاریسم در جهان غرب به صورت جهان بینی غالب درآمده است و دین داران ناگزیر هنجارها و رفتارهای دینی خود را با تفاسیر دنیوی و این جهانی توجیه می کنند.

تصویر سمت چپ : توجیه هنجارها و رفتارهای دینی با تفاسیر دنیوی ، مطابقت دادن حرکات نماز با حرکات ورزشی و بیان مفید بودن آن برای سلامت بدن ، تفسیر دنیوی از فایده نماز ، نفوذ اندیشه دنیا گرایی در جامعه دینی - یک عمل واجب دینی (نماز) با بیان فواید جسمی (دنیوی) توجیه می شود.

تصویر صفحه ۳۹- تصویری با مفهوم چیستی و کیستی انسان

تصاویر صفحه ۴۰- تصویر سمت راست : نمونه ای از هنر قرون وسطی است حاوی مفهوم مذهبی و معنوی است انسان را در وضعیت کمال تصویر می کند. بر بعد معنوی وجود انسان تاکید داشت.

تصویر سمت چپ - نمونه ای از هنر مدرن ، انسان را با تمام احساسات و امیال وی به تصویر می کشد به بعد جسمانی وجود انسان توجه دارد.

تصویر صفحه ۴۱- تصویر فرعون ، نقاسی های دیواری مصر باستان : ارتباط با فرعون که ادعا برتری و خدایی می کرد . ترجمه اومانیسیم به فرعونیت آشکار